

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

УДК 351: 378.31 : 334.012.8

ПАЛЮХ Віктор Валентинович

**МЕХАНІЗМИ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ
СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ**

25.00.02 – механізми державного управління

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Черкаси 2025

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті цивільного захисту України.

Науковий
консультант –

доктор наук з державного управління, професор
Заслужений працівник освіти України
ДОМБРОВСЬКА Світлана Миколаївна,
Національний університет цивільного захисту України,
в. о. проректора з наукової роботи

Офіційні опоненти:

доктор наук з державного управління, професор,
ПАРХОМЕНКО-КУЦЕВІЛ Оксана Ігорівна,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, завідувач
кафедри публічного управління та адміністрування;

доктор наук з державного управління, професор,
АЖАЖА Марина Андріївна,
Запорізький національний університет, професор
кафедри управління та адміністрування

доктор наук з державного управління, професор
ПАРУБЧАК Іван Орестович,
Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького,
професор кафедри економіки та публічного управління.

Захист відбудеться «04» липня 2025 р. об 11.00 годині на засіданні
Спеціалізованої Вченої ради Д 64.707.03 Національного університету цивільного
захисту України за адресою: 18000, м. Черкаси, вул. Онопрієнко, 8, ауд.
конференц-зала (1-й поверх).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного
університету цивільного захисту України за адресою: 18000, м. Черкаси,
вул. Онопрієнко, 8.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради



Сергій ТАРАСОВ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дисертаційного дослідження. Сучасні глобальні процеси безпосередньо впливають на трансформацію систем вищої освіти. Однією з таких змін, що відображають динаміку розвитку та стан суспільства, як у масштабі малих груп, так і держав, є зміни в системі вищої освіти, як одного з фундаментальних соціальних інститутів. Причинно-наслідковий зв'язок з економічним, соціальним, духовним та соціокультурним рівнем розвитку держави дозволяє розглядати систему освіти як базовий інструмент формування поведінкової моделі індивідуумів. За допомогою системи вищої освіти здійснюється трансляція культурного досвіду, що сприяє нагромадженню інтелектуального та духовного потенціалів. Але незважаючи на те, що, з одного боку, освіта як інститут у широкому розумінні несе цілком певні, «універсальні» функції незалежно від геополітичного контексту тієї чи іншої держави, з іншого боку – система освіти має відповідати практичним цілям та завданням конкретного суспільства, які знайшли своє відображення в Законах України «Про вищу освіту» та « Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки», а також в «Стратегії розвитку освіти і науки до 2030 р».

Вивчення проблемних питань в українській освіті та підвищення її престижності на сучасному етапі реформування, важливе завдання, що неможливо вирішити без порівняльного аналізу його з закордонним досвідом реформування освітньої системи. Забезпечення й управління конкурентоспроможністю в українських університетських комплексах – надзвичайно широка і багатостороння проблема, що об'єднує в собі ряд напрямів і аспектів досліджень на стику різних наук: економіки та управління, інноватики, системного підходу та інших.

Питання організації і управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання за кордоном вивчаються дуже глибоко докладно, як в теоретичному, так і в державно-управлінських аспектах. Перераховані проблеми досліджуються в працях українських і зарубіжних учених.

Серед зарубіжних учених, котрі досліджували проблеми розвитку вищої школи, можна назвати Ф. Альтбаха, Г. Беккера, Е. Денісона, Дж. Кендріка, Дж. Тули, Л. Кроксфорд, Я. Мінсера, Д. Олдермена, П. Скотта, Ф. Ван Вагта, Дж. Вайса, Би. Кларка, До. Моррісона та ін.

Важливі аспекти діяльності закладів вищої освіти, у тому числі проблеми розвитку механізмів державного управління вищою освітою та їх функціонування у ринкових умовах, досліджують такі науковці, як: В. Андрущенко, М. Ажажа, В. Баштанник, Л. Белова, В. Бесчастний, С. Вавренюк, Ю. Вітренко, О. Васильєва, Н. Дацій, О. Дацій, С. Домбровська, М. Згуровський, Д. Карамішев, А. Кобець, О. Крюков, В. Мороз, С. Мороз, І. Лопушинський, В. Луговий, П. Надолішний, В. Огаренко, А. Ромін, В. Сиченко, О. Пархоменко-Куцевіл, І. Парубчак, О. Поступна, І. Приходько, М. Степко, І. Хмиров, С. Шевченко та інші.

Для теоретико-методологічного осмислення державно-управлінських

механізмів дуже корисними є окремі ідеї Л. Антонової, О. Волкова, Д. Дзвінчука, І. Драгана, О. Пархоменко–Куцевіл, Ю. Кальниша, В. Копанчука, О. Кравчука, В. Тертички, В. Ткаченка, В. Токовенко, С. Майстра, В. Шведун, Е. Щепанського та інших.

Аналіз наукових досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що у науковій літературі накопичений значний комплекс теоретичних розробок, присвячених розгляду проблем реформування української освіти, який під впливом європейських освітніх норм і цінностей, приносить багато змін та формує вектор розвитку української вищої освіти. Систематизація фундаментальних та прикладних досліджень щодо процесів формування та реалізації державної політики реформування вищої освіти, дала можливість з'ясувати, що вирішення актуальної наукової проблеми із інтеграції України до європейського освітнього простору перебуває практично на початковій стадії, а головним напрямом досліджень повинна стати концепція реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Саме тому підготовка кадрів у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання потребує наукового вивчення з позицій державного управління.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0112U002587), що розроблялася в Національному університеті цивільного захисту України. Конкретно докторантом проаналізовано заходи удосконалення державного управління реформуванням закладів вищої освіти на прикладі ДСНС України.

Метою дисертаційної роботи є теоретико-методологічне обґрунтування й розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання:

- охарактеризувати генези управлінської думки й основних інструментів її забезпечення до теоретичних підходів дослідження механізмів управління в галузі реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання;
- розкрити особливості становлення і розвитку державного управління механізмів управління у сфері реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання;
- обґрунтувати вибір інструментарію систематизації кращого міжнародного досвіду реформування вищої освіти;
- здійснити аналіз якості впровадження структурних моделей реформування закладів вищої освіти в умовах соціально-економічної трансформації;
- розробити та обґрунтувати концептуальні засади забезпечення реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання;
- запропонувати напрями підвищення дієвості механізмів реформування

закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання;

- запропонувати комплекс заходів при визначенні потреби у фінансових ресурсах реалізації реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання;

- визначити пріоритети правового механізму державного управління стабілізації кадрового корпусу закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання;

- окреслити стратегічні напрями вдосконалення механізмів інноваційного розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах соціально-економічної трансформації.

Об'єктом дослідження є механізми реформування закладів вищої освіти.

Предмет дослідження – механізми реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання під час соціально-економічної трансформації.

Методи дослідження Методологічною основою дослідження є як загальнонаукові, так і спеціальні методи, зокрема: метод декомпозиції використано для розкриття мети дослідження та постановки завдань; абстрактно-логічний метод – для аналізу наукових джерел, теоретичного узагальнення й формування висновків; метод аналізу та синтезу – для з'ясування структури та функціональних особливостей механізмів реформування вищої освіти; метод ретроспективного аналізу – для вивчення процесу формування й реалізації механізмів реформування системи вищої освіти; метод синтезу – для визначення напрямів розвитку механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання; детермінантний метод аналізу – для визначення складників методології механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання; програмно-цільове й індикативне планування – для окреслення стратегічних напрямів удосконалення механізмів моделювання економічної підтримки інноваційного розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Крім того, у роботі використовувалися й інші загальнонаукові, спеціальні та конкретно-наукові методи наукового пізнання.

Наукова новизна дисертаційної роботи й отриманих результатів полягає в розв'язанні актуальної наукової проблеми теоретико-методологічного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах соціально-економічної трансформації.

Найбільш значущими результатами дослідження, що становлять наукову новизну, розкривають суть роботи та виносяться на захист, є такі:

вперше:

- розроблено концептуальну модель механізмів інноваційного розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах соціально-економічної трансформації, яка ґрунтується на комплексному використанні інноваційного потенціалу інституціонального простору галузі, вдосконаленні механізмів інвестиційного забезпечення навчальної й науково-дослідної діяльності, посиленні наукоємності навчального процесу тощо.

– обґрунтовано правовий механізм державного управління стабілізацією кадрового корпусу закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, який, на відміну від нині діючого в Україні, передбачає додання до традиційних принципів державного управління професійною освітою об'єктивно необхідні закономірності функціонування закладів освіти зі специфічними умовами навчання, та принципів програмного управління і поєднання економічних і соціальних цілей, застосування нових методологічних підходів на основі узгодження управлінських потреб та інтересів об'єктів управління;

– структуровано методологічні основи підвищення ефективності державного управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання, як процес підвищення ефективності освіти для зовнішніх запитів, застосуванням проектних методів, конкурсного виявлення й підтримки лідерів у сфері освіти, успішної реалізацією новітніх підходів на практиці, адресністю інструментів ресурсної підтримки й комплексним характером прийнятих рішень, що дозволить здійснити модернізацію закладів вищої освіти через удосконалення змісту й практики використання механізмів державного управління.

удосконалено:

– концептуальні підходи до напрямів підвищення дієвості механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що засновані на принципах взаємодії зовнішніх та внутрішніх ефектів і передбачають: моніторинг викликів зовнішнього та внутрішнього середовища в воєнний час, генерують ентропійні флуктуації; формування передумов для нарощення дослідницьких потужностей; переорієнтацію внутрішньої культури на інноваційне та наукове підприємництво; налагодження стратегічного партнерства з державними та закордонними виробничими компаніями;

– напрями впровадження міжнародного досвіду реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання через механізм державної підтримки інтеграції освітнього середовища України до європейського освітнього простору, який включає: виявлення освітніх розривів; напрями імплементації освітніх стандартів; моніторинг ринку праці; навчання викладачів й підготовку освітніх кадрів; сукупність організаційних, адміністративних, економічних, інформаційних заходів підтримки освіти;

– основні індикатори ефективності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах розвитку інформаційного суспільства, як цілісної системи принципів ефективного функціонування структур сучасної освіти, що включає принцип легітимності структур цифрової освіти, культурно-генеративний принцип, принцип узгодженості соціально-універсальної і особової орієнтацій цифровізації освіти, принцип суб'єктності технологій такого навчання, принцип професійної підготовки в структурах цифровізації освіти

набули подальшого розвитку:

– концепт стратегії розвитку дослідних центрів на базі відповідних навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, що передбачає нарощення їх дослідницького потенціалу (breadth-strategy) та формування

«наукового форпосту» галузі сил безпеки та оборони країни;

- науково-прикладні положення професійної підготовки кадрів сил безпеки та оборони в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що орієнтовані на створення системи мотивацій, удосконалення інноваційного, нормативно-правового, методологічного, науково-методичного, навчально-технічного забезпечення, формування системи консультування і наукових експертиз, розроблення системи нівелювання ризиків негативних наслідків інноваційної діяльності в системі освіти;

- сутнісна характеристика поняття «державне управління реформуванням закладів освіти зі специфічними умовами навчання», що ідентифіковано як організований загальнодержавний процес цілеспрямованого вироблення, ухвалення й реалізації механізмів організаційного і координаційного характеру на освітні зміни в системі підготовки майбутніх фахівців сил безпеки та оборони, з метою забезпечення соціальної стабільності, економічного добробуту й культурного розвитку та їхньої конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення й висновки дисертації можуть використовуватися фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників, створення навчально-методичної літератури; в роботі органів Державної служби України з надзвичайних ситуацій та у процесі акредитації, ліцензування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, атестації працівників; у практичній роботі щодо створення програм розвитку галузі сил безпеки та оборони.

Практичне значення одержаних результатів забезпечується їх використанням у діяльності Хмельницької міської ради в рамках розробки Програми економічного і соціального розвитку Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік (розділ 4.3. Освіта, та розділ 5.2. Безпека та цивільний захист), а також Програми розвитку освіти Хмельницької міської територіальної громади на 2022-2026 роки (довідка впровадження №2955-29 від 13.11.2024).

Теоретичні та науково-прикладні пропозиції щодо вдосконалення підготовки фахівців в системі вищої освіти України використані в діяльності Департаменту освіти і науки Дніпропетровської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження №8090/0/211-24 від 11.11.2024) при розробці концептуальних засад комплексної програми розвитку гуманітарної сфери.

Проведений за результатами дослідження аналіз основних положень освітнього процесу та запропоновані теоретико-методологічні підходи до модернізації механізмів управління вищою освітою використано в діяльності Міністерства освіти і науки України (довідка про впровадження №003846 від 08.11.2024) та Державної служби України з надзвичайних ситуацій (довідка про впровадження № 04-238/13 від 4.11.2024).

Особистий внесок здобувача Наукове дослідження теоретико-наукових основ формування та реалізації механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах соціально-економічної

трансформації, як окремої наукової проблеми, виконано дисертантом самостійно, з використанням останніх досягнень галузі науки державного управління. Теоретичні положення та висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень автора у сфері теорії та практики державного управління, механізмів державного управління реформування закладів вищої освіти, аналізу відповідної вітчизняної та зарубіжної літератури, а також нормативно-правової бази, що регулює окремі питання проблематики дослідження. При використанні наукових доробків інших учених для обґрунтування власних міркувань автора на них зроблено відповідні посилання. У дисертації не використовувалися ідеї або розробки науковців, у співавторстві з якими були оприлюднені окремі наукові праці. Конкретний внесок здобувача в наукових працях, підготовлених у співавторстві, зазначений у списку опублікованих праць за темою дисертаційної роботи.

Апробація матеріалів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження набули висвітлення у наукових публікаціях автора та апробовані на 6 наукових конференціях і науково-практичних семінарах:

Публікації. Основні положення та отримані наукові результати дисертаційного дослідження відображено в 28 наукових працях, із них: 5 колективних монографій, 7 – статтях у виданнях які включені до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та Web of Science, 10 – статтях у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, а також 6 тезах матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (330 найменувань на 23 сторінках) та додатків. Загальний обсяг роботи – 413 сторінках, з яких основного тексту 376 сторінок. Робота містить 11 рисунків та 5 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено стан її наукової розробленості, з'ясовано зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито основні положення щодо наукової новизни, показано практичну значущість результатів дисертаційної роботи.

У першому розділі *«Теоретико-наукові основи механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання»* - досліджено сучасний стан реформування вищої освіти в Україні, визначено вплив загроз на розвиток освітньої системи підпорядкування Державної служби України з надзвичайних ситуацій та охарактеризовано системний підхід в дослідженні проблем реформування вищої освіти.

Системний аналіз сучасного стану реформування вищої освіти в Україні виявив, що цей процес характеризується комплексністю та багатовимірністю, охоплюючи інституційні, структурні, змістові та організаційні аспекти функціонування закладів вищої освіти. Визначено, що реформування відбувається в умовах активної імплементації європейських освітніх стандартів,

розвитку системи забезпечення якості освіти та впровадження інноваційних освітніх технологій. При цьому спостерігається певна невідповідність між обраним курсом реформ сил безпеки та оборони та національними потребами освітньої системи, де надмірна орієнтація на зовнішні стандарти без належного врахування соціокультурної специфіки України створює ризики втрати історичної спадкоємності освіти та національних освітніх традицій.

Встановлено, що освітня система підпорядкування сил безпеки та оборони має специфічні особливості, які потребують особливого підходу до реформування. Визначена система вищої професійної освіти України структурно включена в український освітній простір, вона розвивається під впливом освітньої та військової політики держави у взаємозв'язку з основними сферами суспільного життя. Управління системою освіти сил безпеки та оборони спрямовано на регулювання діяльності загалом та її освітніх організацій, але здійснюється за своїми специфічними закономірностями та напрямками. Держава як організує, забезпечує, так і використовує систему даної освіти на вирішення низки завдань. Досягнутий рівень оволодіння службовими навиками не є межею можливого, тому дуже важливо не зупинятися на досягнутому, постійно ставити перед курсантами /студентами в цілому конкретні завдання, що визначають перспективи вдосконалення їхньої навчальної та службової майстерності.

Ключовими характеристиками цієї системи є тісний взаємозв'язок із професійним середовищем та чітка практична спрямованість підготовки фахівців, необхідність постійного моніторингу кадрового потенціалу та своєчасного коригування стратегії його розвитку, поєднання технічно-операційної та морально-психологічної складових у підготовці фахівців, а також специфічні механізми професійної соціалізації та адаптації до умов служби.

Аналіз методологічних засад дослідження проблем реформування освіти засвідчив необхідність застосування системного підходу, який дозволяє розглядати заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання як цілісні соціальні системи з власною структурою та механізмами самоорганізації. Виявлено, що ефективним інструментом впровадження інновацій в освітню діяльність виступає соціальний експеримент, який має багатофункціональний характер та дозволяє здійснювати комплексну оцінку результатів реформування. Дослідження показало, що процес реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання супроводжується низкою проблем, серед яких недостатньо ефективне прогнозування потреби у педагогічних та науково-педагогічних працівниках, складнощі у визначенні оптимальних обсягів державного замовлення, невідповідність темпів оновлення нормативно-правової бази реальним потребам освітньої практики та недостатнє використання потенціалу регіональних освітніх систем. Трансформація системи навчання та виховання молоді у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання має відбуватися в розвитку програмного, нормативного, науково-методичного та правового забезпечення, доведення освітніх стандартів і нормативів до відповідності нових вимог та можливостей розвитку суспільства. У такому контексті актуальним є питання розробки сучасної організаційної структури

політики виховання курсантів /студентів, національного законодавства, котре враховувало б індивідуальні особливості, менталітет народу, стан і перспективи розвитку соціально-економічних можливостей держави. Різна рекреаційна поведінка, а відповідно і мотивація до проведення вільного часу, спонукана генетичними та соціальними чинниками.

Не зменшуючи переваг інтенсивного введення інноваційних освітніх програм та педагогічних технологій у процеси навчання та виховання, технологічні інновації особистісного змісту в системі виховання студентської/курсантської молоді до сих пір не набули поширення.

Сферу функціонування техніки застосування методів навчання та виховання правомірно визначити на основі науково-педагогічної діяльності, тобто в залежності від вирішення завдань, наявності науково-педагогічної взаємодії викладача і вихованців, оцінки ефективності здійснення взаємодії освіти і практики, вирішення завдання діагностики досягнутого рівня сформованості особистісних властивостей і якостей об'єктів навчання і виховання (Рис.1).



Рис. 1. Освітня та виховна діяльність сил безпеки та оборони.

Таким чином, проведені дослідження теоретико-наукових засад реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання створює підґрунтя для подальшого вивчення методологічних засад побудови механізмів реформування. Поза належною увагою поки залишається й проблема систематизації основних навчально-методичних засад професійного виховання персоналу сил безпеки та оборони. Важливим є розгляд питань, пов'язаних із визначенням значення самодисципліни, її значення у процесах здобуття освіти та виховання (рис.2).



Рис. 2. Реалізація принципів здобуття вищої освіти у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання

Зазначені аспекти відкривають шлях формування нових освітніх та виховних засад, свідомості та поведінки персоналу відповідно до стандартів демократичного суспільства. Особливої уваги потребує розробка методологічного апарату філософії освіти, вдосконалення організаційно-правових механізмів державного регулювання та вивчення міжнародного

досвіду реформування закладів вищої освіти.

У другому розділі *«Методологічні засади побудови механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання»* - систематизовано методологічний апарат філософії освіти та його роль в дослідженні проблем вищої освіти в Україні, розкрито, на основі системного аналізу організаційно-правовий механізм державного регулювання стабілізації кадрового корпусу закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, узагальнено міжнародний досвід реформування закладів вищої освіти

На основі проведеного аналізу визначено, що успішне реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання потребує розробки чіткої методології впровадження змін з урахуванням специфіки професійної підготовки, вдосконалення організаційно-правових механізмів державного регулювання, вивчення та адаптації міжнародного досвіду реформування аналогічних закладів освіти.

Методологічний апарат філософії освіти відіграє ключову роль у дослідженні проблем вищої освіти в Україні. Встановлено, що соціальне призначення освіти в умовах розвитку українського суспільства обумовлено завданнями затвердження демократичних та правових засад, впровадження ефективних методів господарювання, інтеграції України у світовий освітній простір. Глобалізація та пов'язане з нею вирішення проблем сталого розвитку, інтеграції освіти відповідно до вимог Європейського суспільства визначають розвиток сучасної системи освіти як соціального інституту.

Розвитку конституційних принципів освітньої політики України служить Закон України "Про освіту" (2017 р.) та Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Ці документи визначають основні засади державної освітньої політики та встановлюють соціальні вимоги до системи освіти. Їх суть полягає у формуванні особистості з новими життєвими установками: сучасно освіченої, морально зрілої, підприємливої, здатної приймати відповідальні рішення в ситуації вибору.

Дослідження стану освіти в Україні показують, що внаслідок реформ останніх десятиліть система освіти потребує посилення своєї соціоутворюючої ролі, що актуалізує необхідність впровадження ефективних механізмів взаємодії між системою освіти та державою. Особливої уваги потребує розвиток кадрового потенціалу та покращення фінансування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

На основі аналізу організаційно-правового механізму державного регулювання стабілізації кадрового корпусу закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання визначено, що ефективність кадрового потенціалу значною мірою залежить від цілеспрямованості та наукової обґрунтованості державної кадрової політики. В ході дослідження виявлено основні методи правового регулювання: централізоване регулювання через вертикаль державного управління, децентралізоване регулювання через координацію діяльності різних органів влади, та субсидіарне регулювання як допоміжний механізм.

Встановлено, що сучасна освіта є важливим чинником національної безпеки, інструментом просування національних інтересів та поширення власних цінностей. Це зумовлює застосовність концепції "м'якої сили" при осмисленні логіки трансформації вищої освіти та характеру міжнародної освітньої політики. Проявом міжнародної освітньої політики як політики "м'якої сили" є неухильне посилення конкуренції на світовому ринку освітніх послуг. Проведений аналіз глобальних, регіональних та вітчизняних процесів розвитку професійної освіти дає можливість сконцентрувати увагу на провідних тенденціях її сучасного розвитку. Дослідження та практичного втілення цих новітніх тенденцій вимагає як реальна практика функціонування освіти на нинішньому етапі, так і найближчі та більш віддалені перспективи її розвитку. Це стосується, у першу чергу, процесу вдосконалення системи підготовки керівних кадрів сил безпеки та оборони, як переходу на принципово нові засади її функціонування, самоорганізації, неперервного інноваційного розвитку, коли набуває сталості орієнтація на постійні зміни

Особливої уваги заслуговує питання збереження балансу між впровадженням міжнародних стандартів та збереженням національних освітніх традицій. У цьому контексті важливим є розробка методологічних засад, які б забезпечували ефективну інтеграцію інноваційних підходів із збереженням кращих традицій вітчизняної системи підготовки фахівців.

Аналіз показав необхідність розробки комплексного підходу до реформування, який би враховував специфіку підготовки фахівців для сил безпеки та оборони, особливості функціонування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, потреби розвитку кадрового потенціалу та вимоги до якості освіти в умовах європейської інтеграції.

Вивчення міжнародного досвіду реформування закладів вищої освіти дозволило виділити три базові моделі вищої освіти: європейську, американську та азіатську. Європейська модель характеризується переважно державним фінансуванням та високим ступенем централізації. Американська модель відрізняється поєднанням державного фінансування з активною участю приватного бізнесу. Азіатська модель є синтезом східних і західних, традиційних і сучасних підходів. Кожна з цих моделей має свої переваги та особливості, які можуть бути корисними для розвитку української системи вищої освіти.

В контексті міжнародної конкурентоспроможності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання визначено ключові фактори успіху: висока концентрація талановитих викладачів та студентів/курсантів, достатнє ресурсне забезпечення, ефективне управління, розвинена міжнародна академічна діяльність, впровадження інновацій та комерціалізація розробок, спеціалізація у профільних галузях. При цьому конкурентоспроможний заклад має виступати як лідер вищої освіти у своїй сфері, науковий та експертний центр, осередок міжнародного співробітництва та інновацій.

Важливим висновком проведеного дослідження є розуміння того, що підвищення конкурентоспроможності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання - це довгострокове завдання, яке вимагає системного підходу

та послідовної роботи. Недостатньо просто запустити процес перетворень - необхідно враховувати специфіку конкретного закладу, особливості національної системи освіти та загальносвітові тенденції розвитку вищої освіти.

Важливим індикатором якості вищої освіти стали міжнародні рейтинги університетів. Незважаючи на певну суб'єктивність критеріїв оцінювання, саме рейтингування стало визначальним інструментом для світової спільноти у визначенні провідних закладів вищої освіти. Для України, яка прагне посилити свої позиції у світовому освітньому просторі, підвищення конкурентоспроможності університетів та їх інтеграція до спільноти лідерів вищої освіти є одним із пріоритетних завдань освітньої політики.

У огляді національних стратегій інтернаціоналізації країн ОЕСР, підготовленому на основі доповіді «OECD. Internationalisation and Trade in Higher Education: Opportunities and Challenges (2004)», визначено чотири основні стратегічні підходи до розвитку міжнародної освітньої політики.

Перший - узгоджений підхід, що базується на довгострокових політичних, культурних та академічних цілях розвитку країни. Він орієнтований на міжнародне співробітництво через формування інституційних партнерств у сфері вищої освіти та підтримку академічної мобільності. Такий підхід успішно впроваджують Японія, Південна Корея, Мексика та Іспанія.

Другий підхід - стратегія залучення кваліфікованої робочої сили, що супроводжується відповідними змінами у візовому та імміграційному законодавстві. Цю стратегію активно використовують країни Західної Європи та Канада.

Третій - стратегія отримання доходу, за якої держава стимулює експорт освітніх послуг на комерційній основі без державних субсидій. Таку модель обрали Австралія та Нова Зеландія.

Четвертий підхід – стратегія розширення можливостей, спрямована на підтримку міжнародної мобільності викладачів, науковців та студентів. Її дотримуються Польща, Чехія, Словаччина та країни Південно-Східної Азії.

Вибір країною певної стратегії чи їх комбінації визначається комплексом факторів: станом національної системи освіти та її конкурентоспроможністю, соціально-економічними та політичними умовами, стратегічними пріоритетами, наявними ресурсами, історичним і геополітичним контекстом. При цьому конкуренція у сфері вищої освіти передбачає суперництво закладів освіти за досягнення кращих результатів у наданні освітніх послуг та отримання відповідних переваг на міжнародному ринку.

Конкурентоспроможність національної системи вищої освіти визначається насамперед конкурентоспроможністю окремих університетів, що входять до її складу. Конкурентоспроможність університету являє собою комплексну характеристику закладу вищої освіти, яка відображає його переваги перед конкурентами в умовах конкретного ринку освітніх послуг протягом певного періоду.

В цілому, проведене у другому розділі дослідження створює теоретико-методологічне підґрунтя для подальшого аналізу організаційних, економічних та

фінансових механізмів підтримки інноваційного розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в контексті забезпечення їх сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності в умовах глобалізації освітнього простору.

У третьому розділі – *«Аналіз механізмів підтримки інноваційного розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання»* - надано оцінку організаційного та економічного механізмів системи управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання, здійснено узагальнену характеристику функціонально-цільової моделі системи державного регулювання економічної безпеки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, проаналізовано фінансовий механізм державного регулювання закладів вищої освіти.

У ході проведеного дослідження визначено, що ключовою проблемою державного реформування вищої освіти є адекватне і динамічне реагування системи вищої освіти на виклики ринку праці. Цілісне вирішення проблеми забезпечить підтримку мотивації молоді до професійного самовизначення, що базується на виборі професії з урахуванням здібностей, виховання активної життєвої позиції, професійної адаптованості, готовності до неперервної професійної вищої освіти, конкурентної боротьби на ринку праці, потреби ініціативно долучатися до системи нових економічних відносин у підприємницькій діяльності та формування соціальної, комунальної, інформаційної, наукової, технічної та технологічної компетенції випускників на професійному рівні. Тому сучасні стратегії України спрямовані на подальший розвиток національної системи освіти, адаптацію її до умов соціально орієнтованої економіки, трансформацію та інтеграцію в європейське та світове освітнє співтовариство. Обґрунтовано вибір механізмів підтримки інноваційного розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання

Дослідження організаційного та економічного механізмів системи управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання виявило суттєві трансформації, що відбуваються в умовах реформування системи вищої освіти України. Встановлено, що ефективність функціонування таких закладів значною мірою залежить від збалансованості організаційних та економічних механізмів управління. При цьому особливого значення набуває пошук додаткових джерел фінансування та ефективне використання наявних ресурсів.

Визначено, що загострення критичних проблем забезпечення науково-технічного та інноваційного розвитку держави визначає нагальну необхідність якнайшвидшого впровадження комплексу першочергових заходів, спрямованих на усунення системних недоліків у забезпеченні формування та реалізації державної політики в системі інноваційної економіки України. Саме тому логічним продовженням дослідження є аналіз взаємозв'язку між організаційно-економічними механізмами управління та фінансовою стійкістю закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Важливим є визначення критеріїв оцінки ефективності цих механізмів та розробка рекомендацій щодо їх вдосконалення з урахуванням специфіки діяльності таких закладів в умовах

соціально-економічної трансформації українського суспільства. Адже вже зараз необхідно вжити наступний комплекс заходів в системі закладів освіти зі специфічними умовами навчання: оновлення структури і змісту вищої освіти, передбачивши вивчення питань інноваційної діяльності (стратегічного менеджменту, маркетингу, технологічного аудиту, фінансів, комерціалізації); упровадження нових освітніх програм і послуг, підвищення їхньої якості й конкурентоспроможності на основі нових інформаційних технологій, розвитку науково-дослідної діяльності, орієнтованої на проблеми системи інноваційної економіки і підготовку молодих учених в галузі сил безпеки та оборони; удосконалення форм поєднання науки, освіти і виробництва, розвитку об'єктів інноваційної інфраструктури в системі науки і освіти та створення нових інноваційних структур для формування єдиного наукового та організаційно-правового механізму підготовки кадрів для інноваційної сфери; посилення роботи зі створення на базі провідних наукових установ та закладів освіти науково-освітньо-інноваційних комплексів, що поєднують навчальний процес і наукові дослідження

Результати проведеного дослідження засвідчили необхідність подальшого поглибленого аналізу механізмів підтримки інноваційного розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Особливої уваги потребують організаційний та економічний механізми системи управління, функціонально-цільова модель системи державного регулювання економічної безпеки та фінансовий механізм державного регулювання цих закладів.

Аналіз функціонально-цільової моделі системи державного регулювання економічної безпеки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання засвідчив необхідність розробки адаптованих механізмів впровадження європейських освітніх стандартів із збереженням національної специфіки та забезпеченням високої якості підготовки фахівців. В умовах інтеграції до європейського освітнього простору особливої актуальності набуває завдання збереження та розвитку унікальних характеристик системи підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони України.

Проведене соціологічне дослідження ризик-менеджменту державного регулювання закладів вищої освіти підтвердило факт підвищення ролі адміністративних інструментів в управлінні. При цьому виявлено, що посилення адміністрування є наслідком взаємного впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, які, накладаючись один на одного, створюють синергетичний ефект. Серед найбільш значущих зовнішніх факторів респонденти відзначили бюрократизацію та комерціалізацію системи вищої освіти, а серед внутрішніх - бюрократизацію процесів управління, розрив традиційних комунікацій між структурними підрозділами та неузгодженість інтересів керуючих і керованих.

Важливим результатом дослідження стало виявлення суттєвих відмінностей у сприйнятті управлінських норм та ризиків різними групами працівників закладів вищої освіти. Встановлено, що науково-педагогічні працівники та адміністративний персонал по-різному оцінюють як самі ризики, так і їх потенційні наслідки. При цьому обидві групи респондентів схильні

розглядати ризики переважно в негативному контексті, що свідчить про недостатнє розуміння можливостей ризик-менеджменту як інструменту розвитку закладу освіти.

Особливої уваги заслуговує той факт, що в умовах трансформації системи вищої освіти України заклади зі специфічними умовами навчання стикаються з необхідністю пошуку балансу між збереженням власної унікальності та впровадженням інноваційних підходів до організації освітнього процесу. Це створює додаткові виклики в процесі реформування системи управління та вимагає розробки спеціальних механізмів забезпечення якості освіти.

Результати дослідження підтверджують необхідність модернізації системи підготовки фахівців у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання з урахуванням сучасних викликів та вимог ринку праці. При цьому важливо забезпечити збалансований розвиток усіх складових освітнього процесу - від матеріально-технічного забезпечення до впровадження інноваційних освітніх технологій.

Проведений аналіз створює підґрунтя для подальшого дослідження інноваційних механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Особливої актуальності набуває вивчення можливостей впровадження інноваційних підходів до механізмів державного управління у сфері підготовки спеціалістів для системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій, аналіз міжнародного досвіду та розробка рекомендацій щодо модернізації державної кадрової політики у цій сфері.

Варто зазначити, що ефективне реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання можливе лише за умови системного підходу, який враховує як загальні тенденції розвитку вищої освіти, так і специфічні потреби підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони. При цьому особливу увагу слід приділити питанням інноваційного розвитку, впровадження сучасних освітніх технологій та забезпечення відповідності підготовки фахівців міжнародним стандартам.

Подальше дослідження має зосередитися на розробці та впровадженні інноваційних механізмів реформування закладів вищої освіти сил безпеки та оборони України, що дозволить підвищити ефективність підготовки фахівців та забезпечити їх готовність до виконання професійних обов'язків в сучасних умовах. Це передбачає детальний аналіз міжнародного досвіду, вивчення можливостей його адаптації до українських реалій та розробку відповідних рекомендацій щодо модернізації системи підготовки кадрів.

У четвертому розділі – *«Формування інноваційних механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання»* – обґрунтовано інноваційний підхід до механізмів державного управління у сфері підготовки спеціалістів для сил безпеки та оборони, визначено впровадження закордонного досвіду в моделі професійної підготовки фахівців для сил безпеки та оборони, окреслено напрями модернізації державної кадрової політики закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

У процесі дослідження інноваційних підходів до механізмів державного

управління у сфері підготовки спеціалістів для сил безпеки та оборони встановлено, що сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується складними трансформаційними процесами в умовах глобальних викликів та соціально-економічних змін. Особливої актуальності набуває питання реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що готують фахівців для сил безпеки і оборони України. Інноваційний підхід до механізмів державного управління у цій сфері має враховувати як національні особливості та потреби, так і міжнародні стандарти підготовки відповідних фахівців (Рис.3).

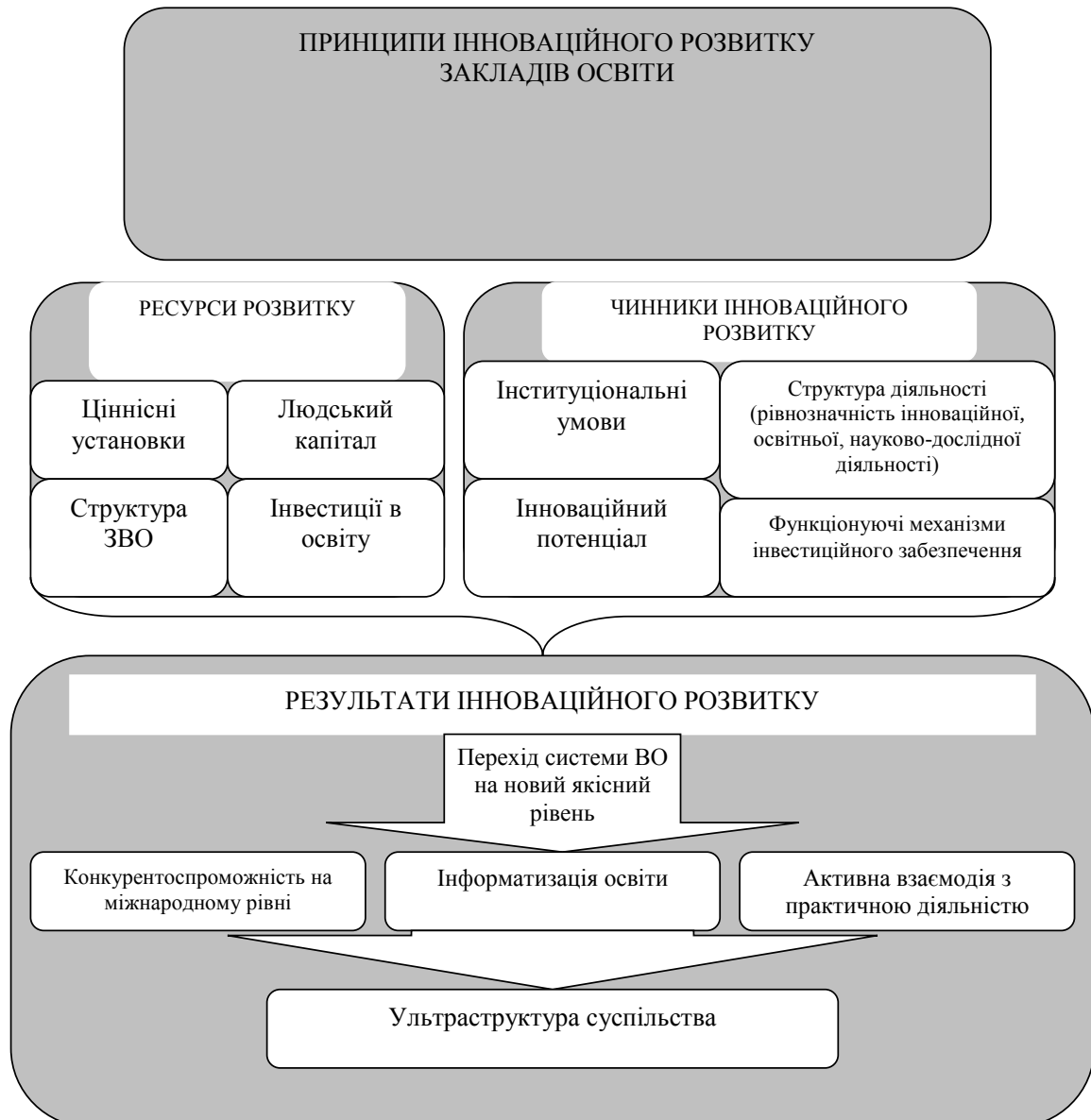


Рис.3. Методологічний підхід до інноваційного розвитку системи вищої освіти

Аналіз впровадження закордонного досвіду в моделі професійної підготовки фахівців сил безпеки і оборони України засвідчив необхідність комплексного підходу до модернізації системи підготовки кадрів. Такий підхід

має включати удосконалення нормативно-правової бази, впровадження сучасних освітніх технологій, розвиток матеріально-технічної бази, підвищення якості викладацького складу та забезпечення міжнародної співпраці у сфері підготовки фахівців.

Встановлено, що важливим аспектом реформування системи вищої освіти є збереження національної освітньої ідентичності при одночасній інтеграції до європейського освітнього простору. Це особливо актуально для закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які мають враховувати як міжнародні стандарти підготовки фахівців, так і специфічні національні потреби у сфері цивільного захисту та надзвичайних ситуацій.

У процесі дослідження виявлено необхідність удосконалення механізмів державного управління у сфері інформаційної безпеки освітнього процесу. Це включає захист від деструктивних інформаційних впливів, збереження традиційних освітніх цінностей та формування професійної культури майбутніх фахівців служби надзвичайних ситуацій.

Аналіз періодизації реформування вищої освіти в Україні дозволив виділити кілька ключових етапів, кожен з яких характеризується специфічними особливостями та викликами. Особливої уваги заслуговує сучасний етап, який розпочався після 2014 року і характеризується активною модернізацією системи вищої освіти відповідно до європейських стандартів при збереженні національних освітніх традицій.

Дослідження модернізації державної кадрової політики закладів вищої освіти, показало необхідність впровадження комплексної матриці реформування, що включає взаємопов'язані параметри від нормативно-правового забезпечення до моніторингу результатів, визначають зміст, методику та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: науковість; необхідність; свідомість, активність і самостійність; наочність у навчанні; навчання на високому рівні труднощів; систематичність, послідовність і комплексність навчання; міцність опанування знаннями, навичками та вміннями; колективізм та індивідуальний підхід у навчанні.

Ця матриця охоплює такі ключові аспекти, як система управління якістю освіти, механізми фінансування, розвиток науково-дослідної діяльності, міжнародна співпраця та інформатизація освітнього процесу. Системний підхід до впровадження матриці реформування дозволяє забезпечити послідовну модернізацію всіх компонентів освітньої системи та підготовки висококваліфікованих фахівців сил безпеки і оборони.

Визначено, що євроінтеграційний вектор розвитку української вищої освіти відкриває широкі можливості для підвищення якості підготовки фахівців через активну участь у міжнародних освітніх проектах, програмах академічної мобільності та науково-дослідній співпраці. Особливого значення набуває розвиток партнерських відносин з провідними європейськими закладами освіти відповідного профілю, що дозволяє впроваджувати передові освітні технології та методики підготовки фахівців служби цивільного захисту. При цьому важливим залишається збереження та розвиток унікальних національних

традицій підготовки фахівців для системи сил безпеки і оборони України, що забезпечують формування необхідних професійних компетенцій з урахуванням специфіки службової діяльності в українських реаліях.

Обґрунтовано необхідність системного розвитку кадрового потенціалу закладів вищої освіти через впровадження сучасних механізмів залучення висококваліфікованих викладачів, створення ефективної системи мотивації та професійного розвитку науково-педагогічних працівників. Особлива увага має приділятися розробці та реалізації комплексних програм підвищення кваліфікації та стажування викладачів, в тому числі міжнародних, що забезпечують освоєння сучасних освітніх технологій та методик підготовки фахівців служби цивільного захисту. Важливим напрямком є формування у викладацького складу професійних компетенцій, необхідних для підготовки сучасних фахівців-рятувальників, включаючи володіння інноваційними методами навчання, навички використання спеціалізованого обладнання та програмного забезпечення, здатність до проведення практично-орієнтованих занять з урахуванням реальних умов службової діяльності.

Удосконалено механізм планування економічного розвитку закладів вищої освіти, що передбачає організаційну та нормативну діяльність відповідних органів державної влади (Державний комітет статистики України, Міністерство освіти і науки України, Кабінет Міністрів України та інші), метою яких є підвищення рівня визначеності вимог держави щодо формування державного замовлення галузі сил безпеки і оборони; забезпечення розподілу відповідальності держави й суспільства щодо управління вищою освітою стосовно кадрового замовлення, зміни інституційних умов функціонування вищих навчальних закладів.

Проаналізовано чотири типи економічних ситуацій, в яких необхідно приймати управлінські рішення і прогнозувати їх наслідки. Це: ситуація визначеності, умов ризику, невизначеності і конфлікту. Сучасний соціально-економічний стан нашої країни і рівень фінансового забезпечення вищої освіти створюють необхідність алгоритмізації дії керівників закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах невизначеності. Для цього можна використовувати метод пропорційних залежностей економічних чинників, основу якого складає процес ідентифікації найбільш важливого чинника діяльності. Він є базою для визначення прогнозних значень інших чинників.

У нашому випадку базовим економічним чинником освітньої діяльності виступає комплексний норматив її фінансового забезпечення. В результаті його ідентифікації будується модель зміни ситуації, що припускає наступну послідовність дій:

- на першому етапі розрахунковим компонентам комплексного нормативу привласнюються певні кількісні значення;
- на другому - визначаються показники, тобто прогнозуються можливі результати кожної групи показників оцінки фінансового забезпечення;
- на третьому - нові показники оцінки порівнюються з критеріями вибору пріоритетів фінансової підтримки;

- на четвертому - вишиковується певна послідовність пріоритетів фінансової підтримки нововведень, що реалізовує активну стратегію інноваційної діяльності ЗВО зі специфічними умовами навчання;

- на п'ятому - формуються показники внутрішнього обліку, які можна використовувати як орієнтир для контролю поточної інноваційної освітньої діяльності.

Пропонована нами прогнозна модель механізмів державного регулювання фінансового забезпечення освітньої діяльності ЗВО зі специфічними умовами навчання не лише показує зміни показників інноваційної діяльності окремих закладів освіти, але і дозволяє провести порівняльний аналіз прогнозних значень фінансової підтримки новацій як за типами установ, так і за методами розрахунку нормативу. Ця модель є багатовимірною таблицею найважливіших показників фінансового забезпечення установи вищої освіти в динаміці. У результаті дослідження може вибиратися один або декілька варіантів дій; при цьому значення різних об'ємів фінансування, використані в процесі моделювання, слугуватимуть прогнозними орієнтирами в наступних діях.

Мета перших двох етапів моделювання механізмів фінансового забезпечення новацій – шляхом розрахунку, це визначити прогнозні кількісні значення комплексного нормативу бюджетного фінансування.

На третьому етапі моделювання виробляється зіставлення прогнозних показників фінансового забезпечення ЗВО зі специфічними умовами навчання з критеріями вибору пріоритетів фінансової підтримки.

Таблиця 1

Угрупування показників економічної підтримки за класифікаційними чинниками освітніх новацій

№	Класифікаційний чинник	Найменування груп показників
1	Траєкторія розвитку освітньої установи	1. Показники фінансової підтримки; 2. Показники інвестиційної зацікавленості новацій; 3. Показники ділової активності.
2	Характер впливу на учасників інноваційної освітньої діяльності	1. Показники фінансової стійкості 2. Показники стимулювання інноваційної діяльності; 3. Показники ефективності нововведень.
3	Відповідність інтересам суспільства, регіону, галузі	Показники розподілу фінансових засобів за напрямками інноваційної діяльності.

Згідно з даними таблиці перший класифікаційний чинник нововведень – траєкторія розвитку освітньої установи, що визначає еволюційну або інволюційну спрямованість його стратегії розвитку, що характеризується як рівнем державної підтримки освіти, так і інвестиційною привабливістю нововведень, тобто

державною підтримкою в області освіти сил безпеки та оборони.

Механізм державного фінансування інноваційної діяльності закладів вищої освіти повинен здійснюватися за нормативами підтримки новацій з урахуванням ієрархії пріоритетів інноваційного розвитку. Це дозволить відтворювати і використовувати інтелектуальну ренту як основну умову інноваційного розвитку навчального закладу.

Проведене дослідження створює підґрунтя для подальшого розгляду концептуальних засад забезпечення механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що передбачає визначення напрямів підвищення дієвості механізмів реформування, удосконалення державного менеджменту вищої освіти та розробку стратегічних напрямів інноваційного розвитку профільних закладів освіти.

У п'ятому розділі – *«Концептуальні засади забезпечення механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання»* - виокреслено напрями підвищення дієвості механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, визначено механізми державного менеджменту вищої освіти в системі реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, стратегічні напрями удосконалення інноваційного розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання

На основі проведеного дослідження концептуальних засад забезпечення механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання удосконалено систему управління закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання виділенням механізму координації діяльності вищих навчальних закладів. Запровадження цього механізму надає можливість визначити головні напрями діяльності вищих навчальних закладів, адаптувати свою діяльність до умов соціально-економічного розвитку, виходячи з тенденцій розвитку сфери вищої освіти, та виділяти основні потреби ринку праці у відповідних фахівцях сил безпеки та оборони.

Теоретичний аналіз показав, що в умовах соціально-економічної трансформації особливого значення набуває розвиток інноваційної діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Це зумовлено тим, що саме такі заклади відіграють ключову роль у підготовці висококваліфікованих фахівців для силових структур та забезпеченні національної безпеки України. При цьому ефективність їх реформування значною мірою залежить від здатності адаптуватися до сучасних викликів та впроваджувати інноваційні підходи в освітній процес.

Доведено, що вдосконалення механізмів професійної підготовки кадрів сил безпеки і оборони у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання треба зосередити на непрямому впливі та неформальних методах, розглядати їх системно в нерозривному взаємозв'язку: «методи – важелі – інструменти». Запропоновано комплексний механізм державного управління у сфері професійної підготовки кадрів сил безпеки та оборони (рис. 4). Головним

вектором підвищення результативності та ефективності управління навчальним закладом є забезпечення динамічного розвитку шляхом перетворення всіх його компонентів, що передбачає дотримання таких положень: сутність управління освітньою установою треба розглядати через цільовий компонент управління, а не через засоби, як це було раніше, що дає можливість внести чіткість у визначення цілей управління навчальним закладом; орієнтиром має бути модель цілісної системи діяльності з управління освітньою установою; відмова від авторитарних підходів до управління, її реалізація створює основи для демократизації управління навчальним закладом; має бути закладена система критеріїв оцінювання ефективності управлінської діяльності.

Визначено, що вітчизняна система освіти прогресує в руслі світових тенденцій : освіта зможе закріпити позитивні зрушення, захистити самобутність і унікальність вітчизняної академічної культури, вийти на прискорений режим розвитку, якщо включить ресурс світових тенденцій реформування в принципові, стратегічні орієнтири свого руху на основі збереження і просування плюралізму цінностей. Розгляд основ освіти дозволяє зробити висновок про те, що сучасна освіта є реальним учасником зародження нового всесвітнього співтовариства і опиняється в епіцентрі проблем його розвитку. Таке розуміння допоможе дозволити цілий ряд завдань, що стоять перед освітою, стосуються формування нової філософії суспільства, побудованої на загальнолюдських і національних цінностях; відродження духовного життя суспільства, створення адаптивного освітньо-виховного середовища, адекватного соціуму, що розвивається.

Зміни домінуючих парадигм світового розвитку привели до трансформації парадигми розвитку системи вищої освіти. Важливим її елементом стало те, що змінився склад суб'єктів політики реформ вищої освіти. Окрім держави як ключового суб'єкта, він був доповнений організаціями громадянського суспільства, бізнесом і міжнародними організаціями. Сьогодні інтернаціоналізація, як міжнародна взаємодія і співпраця, все частіше замінюється глобалізацією як просуванням зовнішніх зразків, домінуючих корпоративних структур, а не проєктів національних держав і їх союзів. Зміцнення впливу транснаціональних корпорацій і міжнародних неурядових організацій, сприяючих дерегулюванню і «роздержавленню» освітнього процесу, створюють потужний виклик для національної освітньої системи.

Ці тенденції супроводжуються комерціалізацією освіти, що веде до того, що з освіти вимивається гуманістична складова, украй важлива для соціалізації особи, особливо студента/курсанта. Ця теза актуальна, коли людство стоїть на порозі шостого технологічного устрою, який характеризується розвитком робототехніки, генної інженерії, нанотехнології, систем штучного інтелекту, глобальних інформаційних мереж і так далі. Такий устрій перетворює людину з суб'єкта дії в об'єкт дії, міняючи його тілесну і духовну оболонку. Об'єкт, позбавлений свідомості, не здатний встати на захист Батьківщини.

Участь України в системі міжнародних відносин в якості держави –

партнера актуалізує увагу до системи вищої освіти як інструменту «м'якої сили» держави і є простором для реалізації і захисту національних інтересів. Таким чином, роль вищої школи полягає не лише в підтримці соціального благополуччя і конкурентоспроможності на світовому рівні, але і в забезпеченні безпеки держави.

Основними напрямками реалізації політики «м'якої сили» у сфері освіти, які сприяють зміцненню привабливого міжнародного іміджу України, виступають:

- інтенсифікація академічних обмінів у рамках існуючих і нових партнерських зв'язків із зарубіжними партнерами;

- сприяння розширенню міжнародного визнання українських дипломів про вищу освіту і вчених ступенів;

- пошук і встановлення зв'язків із зарубіжними ЗВО і міжнародними організаціями;

- вдосконалення інфраструктурного середовища університету у рамках міжнародної діяльності;

- розвиток інформаційного середовища у сфері міжнародних зв'язків ЗВО (в цілях підвищення ефективності роботи необхідно удосконалювати інформаційне середовище університету. Низька якість інформаційної політики не сприяє залученню іноземців на навчання);

- інноваційні наукові дослідження і їх вивід на міжнародний рівень.

Виходячи з цього, можемо зазначити, що специфіка організації навчально-виховного процесу в закладах освіти зі специфічними умовами навчання та необхідність забезпечення неперервної багатоступеневої підготовки фахівців сил безпеки та оборони вимагають створення окремих концепцій і програм реалізації.

Дослідження еволюції закладів освіти зі специфічними умовами навчання дозволило виявити, що історично заклади вищої освіти пройшли складний шлях трансформації від закритих елітарних установ до відкритих інноваційних центрів. Особливо важливим етапом стало формування моделі "сучасного університету", яка передбачає активну взаємодію закладу освіти із зовнішнім середовищем та розвиток підприємницької культури. В українському контексті ця модель набуває особливого значення для закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, оскільки дозволяє поєднати традиції професійної підготовки з інноваційними підходами до організації освітнього процесу.

Важливим аспектом реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання є розвиток системи інтегрованих комунікацій. Проведене дослідження показало, що ефективна комунікація з різними групами стейкхолдерів стає ключовим фактором успішного розвитку закладу освіти в сучасних умовах. При цьому особливого значення набуває формування цілісної системи управління комунікаціями, яка охоплює як внутрішні, так і зовнішні аспекти діяльності закладу.

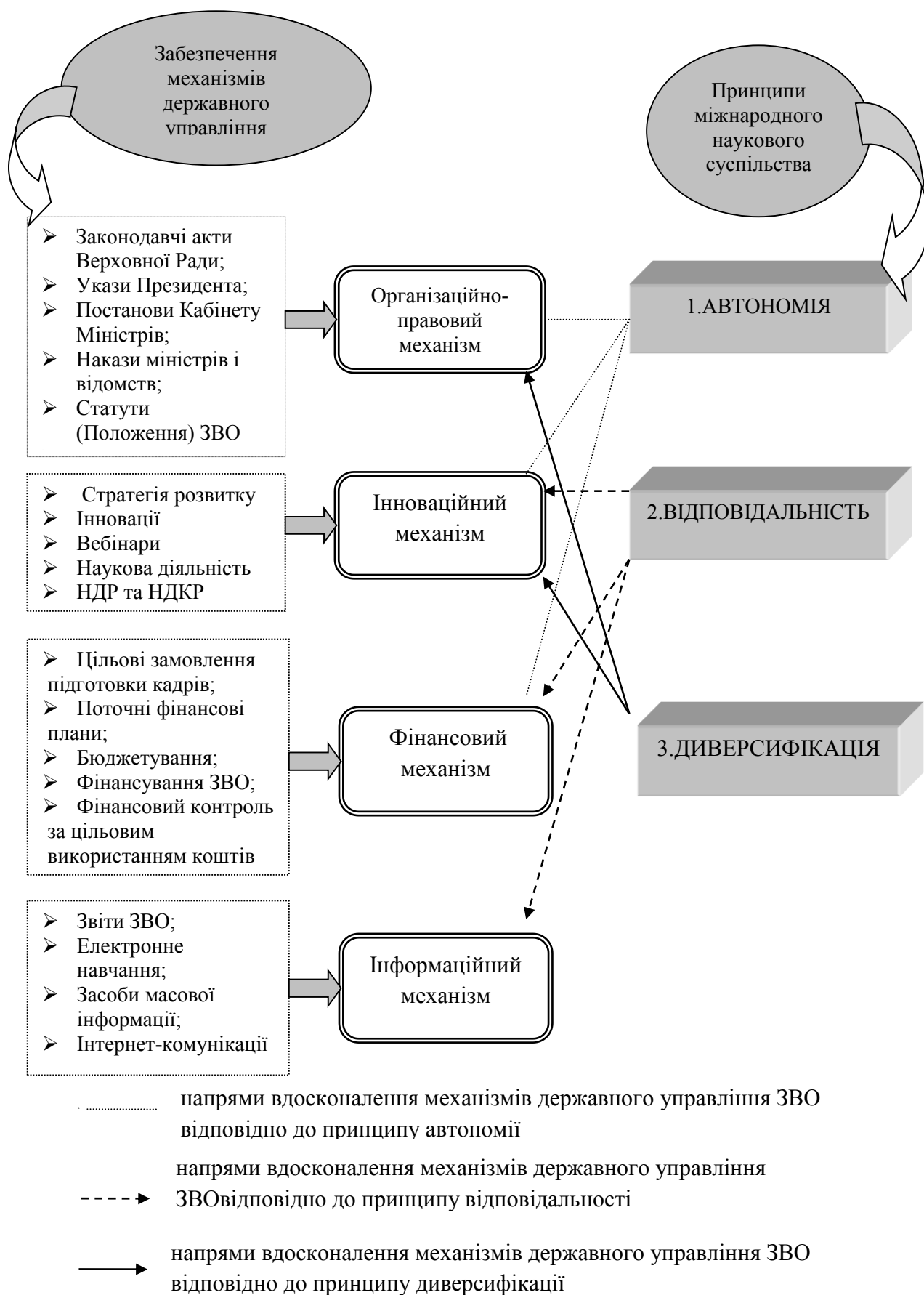


Рис.4. Комплексний механізм державного управління у сфері професійної підготовки кадрів сил безпеки та оборони

Встановлено, що ефективне реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання потребує комплексного підходу до розбудови системи стратегічних партнерств. Такі партнерства мають охоплювати широке коло стейкхолдерів, включаючи державні структури, бізнес-організації, наукові установи та громадські об'єднання. При цьому особливого значення набуває розвиток міжнародного співробітництва та інтеграція до європейського освітнього простору.

Можливості для реалізації сучасного забезпечення навчально-виховного процесу та набуття сучасної освіти в системі закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання закладені у:

- створенні широких комп'ютерних інфраструктур з виходом на зовнішні комп'ютерні мережі;
- використанні автоматизованих навчальних систем та інтелектуальних навчальних систем;
- впровадженні електронного о навчання як сучасної форми навчання із застосуванням високоефективних інформаційних і телекомунікаційних технологій.

Це дає можливість:

- оперативно отримувати різноманітну інформацію, накопичувати знання, акумулювати інтелектуальний потенціал професійної освіти та науки;
- забезпечити якісну підготовку фахівців сил безпеки та оборони на базі індивідуалізації, особистісної орієнтованості навчання як одного з основних засобів розвитку творчих здібностей курсантів (слухачів) та самостійного здобуття ними у процесі своєї підготовки знань, умінь і навичок;
- комплексно перебудувати навчально-виховний процес у навчальних закладах з метою його інтенсифікації та зниження вартості;
- підвищити ефективність наукової діяльності, передусім за рахунок оперативного отримання сучасних наукових матеріалів і використання наукового інформаційного потенціалу, науково-дослідних установ та організацій.

Важливим пріоритетним напрямом державного регулювання розвитку освіти повинно стати органічне поєднання освіти і науки, запровадження інформаційних технологій. Поєднання освіти і науки є умовою модернізації освіти, головним чинником її подальшого розвитку, що забезпечується фундаменталізацією освіти, інтенсифікацією наукових досліджень у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, розвитком професійної освіти на основі новітніх наукових і технологічних досягнень, інноваційною освітньою діяльністю у ЗВО, поглибленням співпраці та кооперації навчальних закладів і наукових установ, випереджальним розвитком науки.

Таким чином, успішне реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах соціально-економічної трансформації потребує системного підходу, який враховує як національні особливості, так і

кращі світові практики. При цьому ключовими факторами успіху стають розвиток інноваційної діяльності, формування ефективної системи комунікацій та створення сприятливого середовища для професійного розвитку всіх учасників освітнього процесу.

З'ясовано, що на сучасному етапі розвитку України розвиваються оригінальні властивості системи вищої освіти, що відрізняють її від інших освітніх, наукових, господарських систем:

- система одночасно споживає, накопичує і генерує знання, перетворюючи реципієнта знання (індивіда) у внутрішньосистемній взаємодії в джерело нового знання;
- її функціонування визначає стан людського капіталу нації, економічне зростання і конкурентоспроможність країни, формує якість, рівень життя і споживчі стандарти населення країни;
- адекватної заміни цій системі не існує; ступінь розвитку національних систем вищої освіти є значущим чинником для ранжування країн за рівнем розвитку; система є інерційною, спостерігається великий часовий ступінь процесу реформацій.

Визначено, що оптимізація механізмів державного регулювання закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання на інноваційній основі можлива за умови створення єдиного, цілісного підходу з використанням ідентичних наукових засад і методів дослідження. Це створює реальні можливості досягнення високих кінцевих результатів і отримання необхідного ефекту.

В дисертації здійснено наукове обґрунтування доцільності виконання дослідження в контексті комплексного і системного наукових підходів, які мають системну природу. Доведено, що використання кожного із них визначається конкретними умовами і характером проведення дослідження. Важливо те, що разом вони створюють цілісну, закінчену систему наукового пізнання.

Зазначені підходи наукового пізнання, а також загальнонаукові і спеціальні методи досліджень, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах державного управління, управлінської і споріднених з ними наук дають можливість визначати якісні і кількісні характеристики інноваційного розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що передбачають:

- моніторинг викликів зовнішнього та внутрішнього середовища, що генерують ентропійні флуктуації;
- формування передумов для нарощення дослідницьких потужностей;
- переорієнтацію внутрішньої культури на інноваційне та наукове підприємництво;
- налагодження стратегічного партнерства з виробничими компаніями.

За результатами діагностики викликів зовнішнього середовища (демографічного, ринкового, глобалізаційного, інноваційного) сформульовано концептуальний підхід до інноваційного розвитку системи вищої освіти, що заснований на використанні інноваційного потенціалу, трансформації інституціонального простору, вдосконаленні механізмів інвестиційного забезпечення, інтеграції академічного та підприємницького секторів,

комерціалізації наукових знань, посиленні наукоємності виробництва, скороченні періоду між науковим відкриттям і його практичним застосуванням, стимулюванні корпорацій використовувати університети в якості субпідрядників для проведення НДДКР.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено нове вирішення наукової проблеми обґрунтування теоретико-методологічних засад та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Отримані у процесі дослідження результати підтверджують загальну методологію, покладену в його основу, а реалізована мета і завдання дослідження дають можливість зробити у дисертації такі висновки:

1. Систематизовано теоретичні підходи дослідження механізмів управління в галузі реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Констатовано, що оновлення і підвищення ефективності освіти впливає на трансформацію суспільства у багатьох напрямках. З одного боку, система освіти сприяє стійкості суспільства, забезпеченню умов для його сталого розвитку, зміцненню і відтворюванню структур, що вже склалися і є прогресивними, а з іншого, в ній закладено значний потенціал для реформування суспільства, досягнення відповідного економічного і соціального розвитку. Відтак, на сучасному етапі реформування економіки України стають актуальними не лише окремі існуючі, а й нові функції освіти, а саме: професійно-економічна, соціокультурна, стабілізаційна, гуманістична, інформаційна, інноваційна тощо. Водночас, має місце ускладнення і збагачення структури освітньої системи, її інформатизація і глобалізація.

2. Розкрито особливості становлення і розвитку державного управління механізмів управління у сфері реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. На основі аналізу сучасного рівня розвитку української економіки в контексті глобальної конкуренції та воєнного стану, а також ретроспективного дослідження еволюції розвитку закладів освіти зі специфічними умовами навчання, зроблено висновок про необхідність розгляду інноваційного розвитку системи вищої освіти як однієї з базових умов забезпечення переходу до розвитку інтегрованих комунікацій як ключового елемента формування інноваційного середовища ЗВО за умови, що референтна модель розвитку інноваційно-орієнтованих вишів виступатиме як модель сучасного університету.

3. Здійснено аналіз та систематизовано міжнародний досвід реформування вищої освіти. Визначено, що участь України у системі міжнародних взаємин, актуалізує увагу до системи вищої освіти, як інструменту «м'якої сили» держави і є простором для реалізації та захисту національних інтересів. Таким чином, роль вищої школи полягає не лише у трансляції соціального благополуччя та конкурентоспроможності на світовому рівні, а й у

забезпеченні безпеки держави. У зв'язку з цим розвиток концепції побудови освітньої політики має здійснюватися, з одного боку, спираючись на світові тренди та виклики, позитивний міжнародний досвід, з іншого боку – забезпечуючи збереження унікальності національної системи вищої освіти, її досягнення та традиції, поєднуючи процес глобалізації освіти з її локалізацією. Це дозволить зробити українську вищу освіту конкурентоспроможною, зберегти її роль, як інституту патріотичного виховання та формування громадськості.

Також це дозволить ефективніше використовувати освіту як інструмент політики України. Основними напрямками реалізації політики «м'якої сили» у сфері освіти, що сприяє зміцненню привабливого міжнародного іміджу України, є:

- інтенсифікація академічних обмінів у рамках існуючих та нових партнерських зв'язків із закордонними партнерами;
- сприяння розширенню міжнародного визнання українських дипломів про вищу освіту та вчених ступенів;
- робота з активного залучення іноземних студентів;
- пошук та встановлення зв'язків із закордонними вишами та міжнародними організаціями;
- вдосконалення інфраструктурного середовища університету у рамках міжнародної діяльності;
- розвиток інформаційного середовища у сфері міжнародних зв'язків ЗВО.

4. Здійснено аналіз якості впровадження структурних моделей реформування закладів вищої освіти в умовах соціально-економічної трансформації. Запропоновано комплекс заходів з розвитку державної складової в інтеграції освіти і науки для формування національної інноваційної системи, що охоплює: синергетичний розвиток; інноватизацію форм поєднання науки, освіти і виробництва; створення нових інноваційних структур для формування єдиного наукового та навчально-методичного механізму підготовки кадрів; запровадження інноваційних науково-освітніх комплексів, що поєднують навчальний процес і наукові дослідження з розвинутою мережею високотехнологічних інноваційних структур.

Ґрунтуючись на базових ознаках інноваційної економіки, удосконалено змістовне наповнення політики інтеграції освіти і науки в Україні в умовах формування національної інноваційної системи шляхом: формування відповідної науково-експериментальної та технологічної бази; орієнтування на приватні та соціальні цілі розвитку; реалізації принципу доступної «відкритої освіти» з визначенням останніх досягнень в області інформаційних технологій і дистанційного навчання та принципу «наукового» отримання знань студентами в результаті поєднання освітньої та науково-дослідної діяльності.

5. Розроблено та обґрунтовано концептуальні засади забезпечення реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Обґрунтовано модель забезпечення інноваційного розвитку вишів на основі інтегрованих комунікацій. Доведено, що інноваційна діяльність ЗВО у сучасних

умовах має ґрунтуватися на побудові інтегрованих комунікацій із профільними групами зацікавлених сторін, диференційованих за рівнями інтеграції (залученості) даних акторів у процеси генерації інновацій ЗВО. Сформовано базові принципи розвитку комунікативного компонента інноваційного середовища закладу освіти на основі проектування та організації функціонування системи управління інтегрованими комунікаціями вузів. зацікавлених сторін в розвитку інноваційної діяльності, зокрема у межах мережного взаємодії.

6. Запропоновано напрями підвищення дієвості механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. В рамках реалізації організаційно-економічного механізму розроблено комплекс заходів щодо підвищення якості вищої освіти, що включає заходи, які підвищують задоволеність основних споживачів освітнього процесу роботодавців та курсантів, заходи щодо підвищення якості та заходи, спрямовані на збільшення об'єктивності оцінки результатів вивчення дисципліни.

Визначено основні засади підвищення якості вищої освіти, якими являються: системність, відкритість, регулярний моніторинг, постійне вдосконалення, підвищення мотивації, конкурентності, інноваційності, прозорості методів та результатів оцінки.

7. Здійснено аналіз заходів при визначенні потреби у фінансових ресурсах реалізації реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Окреслено світові тренди розвитку і вектори трансформації вищої освіти, що породжуються ними, та визначають виклики і тенденції розвитку національної системи вищої освіти України, що виявляються в наступних аспектах: ініціативи в галузі фінансування ЗВО, заходи в галузі ефективного управління та контролю якості; інновації та комерціалізація розробок; досягнення критичної маси вчених за допомогою заходів щодо об'єднання та модернізації існуючих ЗВО; розвиток міжнародної академічної діяльності; зміцнення «м'якої сили» у політиці у сфері вищої освіти; сек'юретизація професійної освіти у закладах зі специфічними умовами навчання.

8. Визначено сутність правового механізму державного управління стабілізації кадрового корпусу закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Для інноваційно-орієнтованих закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання розроблена методика аналізу кадрового потенціалу із застосуванням балансових показників відповідності рівня розвитку профілю комунікативних компетенцій вишу та оціночних параметрів інноваційного середовищ, що дозволяє здійснювати вибір кадрової стратегії на основі оригінально- типологічного напрямку.

9. Окреслено стратегічні напрями вдосконалення механізмів інноваційного розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах соціально-економічної трансформації. Обґрунтовано, що конкурентоспроможність національної системи вищої освіти є ключовим фактором, що дозволяє визначити ефективність її реформування. Зрештою, вона

виявляється у конкурентоспроможності конкретних ЗВО зі специфічними умовами навчання. Враховуючи параметри, за якими складаються різного роду рейтинги та позначаються найкращі світові університети, визначальними факторами конкуренції є: освітня діяльність ЗВО, науково-дослідна діяльність ЗВО, міжнародна діяльність ЗВО, бренд ЗВО (репутація ЗВО), інновації та комерціалізація розробок, обсяг фінансування та інші параметри за якими можна, так чи інакше, відрізнити успішність одного університету від іншого. Конкурентоспроможний університет нової доби має виступати як лідер вищої освіти; науковий, культурний, експертний центр, осередок міжнародного співробітництва, інноваційний центр та інтелектуальний піклувальник освітніх організацій, установ науки та культури.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Бондар Д. В., Шведун В. О., Палюх В. В. Державне управління науковою діяльністю закладів вищої освіти : монографія. Харків : НУЦЗУ, 2021. 230 с.

Особистий внесок: було здійснено аналіз тенденцій розвитку наукової діяльності в Україні та визначено структури та масштаби державного сектора науки.

2. Карпеко Н. М., Кришталь Д. О., Палюх В. В. Державне управління формуванням науково-технічного потенціалу вищої школи України : монографія. Харків : НУЦЗУ, 2021. 199 с.

Особистий внесок: було здійснено аналіз закордонного досвіду державного управління науково-технічним потенціалом вищої школи та визначено розвиток організаційного механізму державного управління у сучасних галузях науки.

3. Крук С.І., Домбровська С.М., Палюх В.В., Іноземцева О.Б. Досвід Республіки Польща для України у сфері підготовки фахівців цивільного захисту: публічно-управлінський аспект: монографія. Харків: НУЦЗУ, 2022. – 312 с. URL: <http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/17022/1/MONDP.pdf>.

Особистий внесок: проаналізовано вплив досвіду Республіки Польща на вдосконалення системи підготовки студентів у сфері цивільного захисту в Україні, а також розроблено рекомендації щодо інтеграції найкращих практик у навчальні програми.

4. Домбровська С.М., Вавренюк С.А., Палюх В.В. Державне регулювання фізичної культури та спорту в Україні Монографія. НУЦЗУ, 2021. 313с.

Особистий внесок: проаналізовано вплив державного регулювання фізичної культури і спорту на освітній процес і студентську молодь.

5. Вітовецький В. О., Палюх В. В. Механізми реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання: теорія та практика :

монографія. Харків : НУЦЗУ, 2024. 192 с.

Особистий внесок: обґрунтовано теоретичні засади та практичні аспекти реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Статті у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus:

6. Paliukh V., Nikonenko U., Khalina O., Kazyuk T., Shevchenko S. Influence of internal and external factors on the structural changes of national economy: an example of Ukraine. Business, Management and Economics Engineering. 2021. URL: <https://journals.vgtu.lt/index.php/BME/article/view/14472>. (Q3)

Особистий внесок: визначено вплив зовнішніх факторів на структурні зміни національної економіки.

7. Ivanova S., Romin A., Gaynutdinova L., Kvitka S., Paliukh V., Arsawan I. W. E. Spiral dynamics in the management of sustainable development of society. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. 2021. Vol. 915. 012039. URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/915/1/012039>.

Особистий внесок: обґрунтовано фактори управління сталим розвитком суспільства.

8. Markevych K., Maistro S., Koval V., Paliukh V. Mining sustainability and circular economy in the context of economic security in Ukraine. Mining of Mineral Deposits. 2022. Vol. 16(1). P. 101-113. URL: <https://doi.org/10.33271/mining16.01.101> (Q1)

Особистий внесок: проаналізовано вплив державне регулювання на економічну безпеку України.

9. Paliukh V., Tatarnikova T., Trobiuk V., Yakymenko S., Verba S. Modernization of the educational process through the implementation of a modern strategy for ensuring information security. Journal of Interdisciplinary Research. 2023. Special Issue No. 14/01/XLI. P. 152-156. (Q3)

Особистий внесок: визначено вплив модернізації освітнього процесу на забезпечення інформаційної безпеки.

10. Syvak T., Vorona P., Nesteriak Y., Paliukh V., Dakal A. Current State of Strategic Communications in Ukraine and Their Functional Influence on Efficiency of State Management System. National Security Drivers of Ukraine Information Technology, Strategic Communication, and Legitimacy. 2023. P. 167-182. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-33724-6>

Особистий внесок: проаналізовано сучасний стан стратегічних комунікацій в Україні.

11. Paliukh, V., Kovtun, I., Pidlisna, T., Dombrovska, S., & Berezinskyi, L. (2025). Enhancing Educational System Human Resources as a Pillar of National Security. Journal of Posthumanism, 5(1), 263–279. (Q1) <https://doi.org/10.63332/joph.v5i1.559>

Особистий внесок: визначено шляхи вдосконалення людських ресурсів освітньої системи для забезпечення національної безпеки.

12. Paliukh, V., Kovtun, I., Pidlisna, T., Tatarnikova, T., & Poroka, S. (2025). The Influence of National Information Security Policies on Advancing Higher Education. *Qubahan Academic Journal*, 5(1), 628–639. (Q2) <https://doi.org/10.48161/qaj.v5n1a1500>

Особистий внесок: обґрунтовано вплив національної політики інформаційної безпеки на розвиток вищої освіти.

Статті у фахових виданнях:

13. Палюх В. В., Демент М. О. Політика протидії незаконній міграції на регіональному рівні як загрози соціально-економічного розвитку країни. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2021. № 1(14).

Особистий внесок: проаналізовано регіональні особливості політики протидії незаконній міграції та розроблено рекомендації щодо її вдосконалення.

14. Палюх В. В., Пономаренко Р. В. Аналіз факторів міжнародного впливу на реформування системи освіти України. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2021. № 2(15).

Особистий внесок: досліджено міжнародні фактори впливу на систему освіти України та визначено їх роль у процесі реформування.

15. Вітовецький В. О., Палюх В. В. Реформа української освіти: вибір адекватної моделі в сучасних реаліях. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2022. Вип. 1(16).

Особистий внесок: обґрунтовано критерії вибору оптимальної моделі реформування освіти та розроблено практичні рекомендації щодо її впровадження.

16. Палюх В. В., Поліванов О. Г., Кононович В. Г. Роль і місце фізичної підготовки на сучасному етапі реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2022. Вип. 2(17).

Особистий внесок: визначено основні напрями вдосконалення системи фізичної підготовки в контексті реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

17. Палюх В. В. Категорія «академічна мобільність» та її місце в системі вищої освіти Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2024. Вип. 2(21).

Статті у міжнародних фахових виданнях

18. Paliukh V., Poroka S. Education as a tool for ensuring national security. Public administration and state security aspects. 2023. Vol. 1. P. 121-129. URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/archive/111-poroka-s-paliukh-v-education-as-a-tool-for-ensuring-national-security>

Особистий внесок: обґрунтовано роль освіти у системі забезпечення національної безпеки та розроблено механізми її вдосконалення.

19. Paliukh V., Vladymyrov M. Application of firearms as one of the means of coordination by the state within the competence of employees of internal affairs. Public administration and state security aspects. 2021. Vol. 2. P. 68-76. URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/archive/38-vladymyrov-m-paliukh-v-application-of-firearms-as-one-of-the-means-of-coordination-by-the-state-within-the-competence-of-employees-of-internal-affairs>

Особистий внесок: досліджено нормативно-правові аспекти застосування вогнепальної зброї працівниками внутрішніх справ та розроблено рекомендації щодо вдосконалення державної політики у цій сфері.

20. Paliukh V., Dement M. Global trends in the modern higher education reform policy. Public administration and state security aspects. 2022. Vol. 2. P. 114-122. URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/archive/91-paliukh-v-dement-m-general-theoretical-basics-for-the-research-of-global-trends-in-the-modern-higher-education-reform-policy>

Особистий внесок: систематизовано теоретичні підходи до дослідження глобальних тенденцій реформування вищої освіти та визначено їх вплив на формування освітньої політики.

21. Berezhna K., Yuzikova N., Maistro S., Paliukh V., Antonova L. The importance of public administration in administrative and legal regulation. 2020. URL: <https://www.periodicojs.com.br/index.php/gei/article/view/63>

Особистий внесок: проаналізовано особливості адміністративно-правового регулювання в системі публічного управління та визначено напрями його вдосконалення.

22. Paliukh V., Dement M. Forecasting the implementation of higher education reform based on international experience. Public administration and state security aspects. 2024. Vol. 1. P. 145-152. URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/9-eng/author-page/163-paliukh-v-dement-m-forecasting-the-implementation-of-higher-education-reform-based-on-international-experience>

Особистий внесок: розроблено прогностичну модель впровадження реформи вищої освіти на основі міжнародного досвіду та визначено ключові фактори успішності її реалізації.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

23. Вавренюк С. А., Палюх В.В. Проблеми та напрями досягнення якості вищої освіти на етапі її реформування. Формування дієвих механізмів державного управління з забезпечення державної безпеки : матеріали круглого столу (14 травня 2021 р., м. Харків). Харків, 2021. С. 20-23.

24. Палюх В.В., Вітовецький В. О. Освіта як індикатор стану українського суспільства. Публічне управління: освіта, наука, практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (18 березня 2022 р., м. Харків). Харків, 2022. С. 13-16.

25. Палюх В. В., Порока С. Г. Теоретико-методологічні основи дослідження світової освітньої політики. Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика : матеріали Міжнар. наук.-практ.

інтернет-конф. (16 березня 2023 р., м. Харків). Харків, 2023. С. 43-44.

26. Палюх В. В., Порока С. Г. Освітні ресурси в рамках забезпечення національної безпеки. Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених. Харків : НУЦЗУ, 2023. С. 526.

27. Вітовецький В. О., Палюх В.В. Проблемні питання під час реформування ЗВО системи ДСНС. Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (29 березня 2024 р., м. Харків). Харків, 2024.

28. Палюх В.В. Державне управління інноваційним розвитком вищої освіти як стратегічний імператив національної конкурентоспроможності. матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., Харків, 23-24 січня 2025 р. / Редкол.: В. В. Лебедченко та ін. Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», 2025. С. 221-222.

АНОТАЦІЯ

Палюх В.В. Механізми реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах соціально-економічної трансформації – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління – Національний університет цивільного захисту України. – Черкаси, 2025.

У дослідженні запропоновано розв’язання актуальної проблеми щодо розв’язанні актуальної наукової проблеми з теоретико-методологічного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах соціально-економічної трансформації.

Для досягнення зазначеної мети було вирішено наступні завдання, а саме: систематизовано теоретичні підходи дослідження механізмів управління в галузі реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання та розкрито особливості становлення і розвитку державного управління механізмів управління у сфері реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Здійснено аналіз та систематизовано міжнародний досвід реформування вищої освіти, якість впровадження структурних моделей реформування закладів вищої освіти в умовах соціально-економічної трансформації.

Розроблено та обґрунтовано концептуальні засади забезпечення реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання і запропоновано напрями підвищення дієвості механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Здійснено аналіз заходів при визначення потреби у фінансових ресурсах реалізації реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання і визначено сутність правового механізму державного управління стабілізації кадрового корпусу закладів вищої освіти зі специфічними умовами

навчання. В ході дослідження окреслено стратегічні напрями вдосконалення механізмів інноваційного розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах соціально-економічної трансформації.

Об'єктом дослідження є механізми реформування закладів вищої освіти, а предметом дослідження виступають механізми реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання під час соціально-економічної трансформації.

Методологічною основою дослідження є як загальнонаукові, так і спеціальні методи, зокрема: метод декомпозиції використано для розкриття мети дослідження та постановки завдань. Наукова новизна дисертаційної роботи й отриманих результатів полягає в розв'язанні актуальної наукової проблеми теоретико-методологічного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах соціально-економічної трансформації.

Основні положення й висновки дисертації можуть використовуватися фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників, створення навчально-методичної літератури; в роботі органів Державної служби України з надзвичайних ситуацій та у процесі акредитації, ліцензування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, атестації працівників; у практичній роботі щодо створення програм розвитку галузі сил безпеки та оборони.

Таким чином, у дослідженні запропоновано розв'язання актуальної для науки державного управління проблеми обґрунтування й розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Отримані у процесі дослідження результати підтверджують загальну методологію, покладену в його основу, а реалізована мета і завдання дослідження дають можливість зробити у дисертації обґрунтовані висновки.

Ключові слова: механізми державного управління, заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання, сили безпеки і оборони, організаційно-правовий механізм державного регулювання, фінансовий механізм державного регулювання, державне регулювання економічної безпеки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

ABSTRACT

Paliukh V.V. Mechanisms for reforming higher education institutions with specific learning conditions in the context of socio-economic transformation – Qualifying scientific work as a manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the Doctor of Sciences in Public Administration in the specialty 25.00.02 - Mechanisms of Public Administration. – National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, 2025.

The study proposes a solution to the pressing scientific problem of theoretical and methodological justification and the development of practical recommendations

for improving the mechanisms for reforming higher education institutions with specific learning conditions in the context of socio-economic transformation.

To achieve this goal, the following tasks were solved: theoretical approaches to the study of management mechanisms in the field of reforming higher education institutions with specific learning conditions were systematised, and the peculiarities of the formation and development of state management of management mechanisms in the field of reforming higher education institutions with specific learning conditions were revealed. The international experience of reforming higher education and the quality of implementation of structural models for reforming higher education institutions in the context of socio-economic transformations were analysed and systematised.

The conceptual foundations for ensuring the reform of higher education institutions with specific learning conditions have been developed and substantiated, and directions for improving the effectiveness of mechanisms for reforming higher education institutions with specific learning conditions have been proposed.

An analysis of measures to determine the need for financial resources to implement the reform of higher education institutions with specific learning conditions was carried out, and the essence of the legal mechanism of state management for stabilising the staff of higher education institutions with specific learning conditions was determined. The study outlines strategic directions for improving the mechanisms of innovative development of higher education institutions with specific learning conditions in the context of socio-economic transformations.

The object of the study is the mechanisms for reforming higher education institutions, and the subject of the study is the mechanisms for reforming higher education institutions with specific learning conditions during socio-economic transformations.

The methodological basis of the study is both general scientific and special methods, in particular: the decomposition method is used to reveal the purpose of the study and set tasks. The scientific novelty of the dissertation and the results obtained lies in solving the topical scientific problem of theoretical and methodological justification and developing practical recommendations for improving the mechanisms for reforming higher education institutions with specific learning conditions in the context of socio-economic transformations.

The main provisions and conclusions of the dissertation can be used by specialists when writing textbooks and teaching aids, creating educational and methodological literature; in the work of the State Emergency Service of Ukraine and in the process of accreditation, licensing of higher education institutions with specific learning conditions, and certification of employees; in practical work on the creation of programmes for the development of the security and defence sector.

Thus, the study proposes a solution to the problem of substantiating and developing practical recommendations for improving the mechanisms for reforming higher education institutions with specific learning conditions, which is relevant to the science of public administration. The results obtained in the course of the study confirm the general methodology underlying it, and the achieved goals and objectives of the

study make it possible to draw well-founded conclusions in the dissertation.

Keywords: public administration mechanisms, higher education institutions with specific learning conditions, security and defence forces, organisational and legal mechanism of state regulation, financial mechanism of state regulation, state regulation of economic security of higher education institutions with specific learning conditions.

Відповідальна за друк Домбровська С.М.

Підписано до друку 08.06.2025 р.
Формат 60x84 $\frac{1}{16}$. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Таймс. Тираж 100 прим.

Віддруковано з оригінал-макета в друкарні ФОП Леонов Д.С.
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12, тел. (057) 717-28-80